

İslam dini, beş temel esası koruma altına alarak bunlara “zarûriyyât-ı diniye” demiştir.

Nedir bu beş temel esas?

Bunlar sırasıyla şunlardır:

1- Canın korunması,

2- Aklın korunması,

3- Dinin korunması,

4- Neslin korunması,

5- Malın korunması

Görüldüğü gibi bunların hepsi birbirinden önemli!

Burada sadece can ve neslin korunması üzerinde biraz duracağım.

İslam'ın temel prensipleri açısından “can ve nesli muhafaza” ne demektir?

Can ve nesli muhafaza konusunu detaylı bir şekilde ele almanın bu yazının sınırlarını aşacağı izahtan varestedir.

Peki! Burada hangi konulara değineceğim?

Bilindiği gibi, 21. yüzyılda tıp çalışmaları müthiş bir ivme kazandı.

Gün geçmiyor ki tıp dünyası ile ilgili yeni bir takım buluş ve gelişme kamuoyu ile paylaşılmasın.

Ne yazık ki bu gelişmelerin olumlu tarafları kadar kaygı uyandıran tarafları da bulunuyor ve bunlar bir takım dini ve ahlaki tartışmaları insanlığın gündemine taşıyorlar.

İşte bu yazıda "tıp dünyasında tartışılan konuların dini açıdan kısa bir değerlendirmesi" yapılacaktır.

Şimdi tıp dünyasında tartışılan bu konulara sırasıyla bakalım:

1. KÖK HÜCRE VE TEDAVİ AMAÇLI KULLANIMI

Çok tartışılan konuların başında; *kök hücre konusu gelmektedir*. Kök hücre hakkında her geçen gün yeni şeyler öğrenmekteyiz. Öğrendikçe de geçmişte konu ile ilgili bilinenler tartışılır hale gelmiş, konunun dini boyutu da özel bir önem kazanmıştır. Ortaya çıkan tabloya göre, tüp bebek konusu dahil birçok konu yeniden değerlendirilmeye muhtaçtır.

Şimdi farklı din ve mezheplerin kök hücre hakkındaki değerlendirmelerine kısaca bakalım:

Hristiyanlık dünyası, kök hücre konusunda fikir birliği içinde olmasa da birbirine yakın görüşlere sahiptir.

Katolik dünyasına göre, insan embriyosu değerlidir ve zigota insan muamelesi yapılmalıdır.

Bunlar imha edilemez veya saklanamaz, bilimsel araştırmalarda dahi kullanılamaz.

Tabii ki, bedenin dışında döllenme teknolojisi olan tüp bebek uygulamasına da aynı gerekçelerle sıcak bakılmamaktadır. Bununla birlikte Kilise, yetişkin kök hücrelerinin kullanılmasına ise tam destek vermektedir.

Evangelist ve Katolik Bisoplar Kilisesi'ne göre, embriyonik kök hücrelerin kullanımı, oluşmakta olan çocuğu korumak için, Almanya'da kesin olarak yasaklanmıştır. Ancak Alman parlamentosunun insan embriyoları öldürülerek elde edilen kök hücrelerin belirli koşullarda ithaline izin veren kararı Evangelist ve Katolik Bisoplar kiliseleri üzerinde şok etkisi yapmış ve ceninin döllenme anından itibaren insan olduğunu ve insan hayatının koruma altında olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Yahudilere göre, embriyonik kök hücrede yaşamı destekleyen bir potansiyel olduğu bu yüzden bu araştırmaların devletin desteğine ihtiyaç duyduğu, öte yandan ise Amerikan halkının yaşamı veya gelecek kuşaklar için de bir tehdit oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden sıkı kontrol altında tutulması şartıyla kök hücre araştırmalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Yahudi din adamlarına göre, "tüp içerisindeki kök hücre tam bir insan sayılmamaktadır ve korunması gerekmemektedir." Özetle, embriyonik kök hücre araştırmaları, insan yaşamını daha büyük başarılar için koruyor ve yaşamı tehdit etmiyorsa bunlar devam etmelidir.

Protestan kilisesi ise, insan embriyosu konusunda diğer kiliselerden farklı düşünmemekle birlikte kök hücre konusunda araştırmaların devam etmesinden yana olduklarını deklare etmişlerdir.

Din İşleri Yüksek Kurulu ise; insan ve toplum için yararlı olabilecek her türlü çalışmayı teşvik etmektedir. Ancak bunların hukuki, ahlaki ve manevi değerler açısından problem oluşturacak ve insanlık için tehlike arz edecek noktalara getirilmesini de onaylamaz. Bu alanda gerekli önlemlerin alınmasını öngörür.

Esasen, teknolojinin insanlık yararı

için kullanılması, bilim ve hukuk otoritelerince de savunulmaktadır. Bu itibarla, hangi şekilde olursa olsun, insana, çevreye, ekolojik dengeye ve topluma zarar vermemek kaydıyla, genler üzerinde biyolojik ve tıbbi nitelikli çalışmalar yapmak, İslam açısından bir sakınca taşımamaktadır. Hatta, İslâm, insanlığa hizmet gayesi taşıyan bu ve benzeri çalışmaları takdir ve teşvik etmektedir. Önemli olan, varılan bilimsel sonuçların insanlığın hayrına kullanılmasıdır.

İslam hukukunda dünyaya sağ gelmesi şartıyla ceninin miras hakkı olduğu kabul edilmiştir. Bu gerçek 1883 yılında *insan embriyosu bilimi* tarafından da deklare edilmiş ve bugün de aynı kanaat devam etmektedir. Bu nedenle insana ilk anından itibaren bir birey olarak saygı duyulmalı, hukuki hakları tanınmalı ve bunlar ihlal edilmemelidir.

Bu itibarla, embriyonik kök hücreler değil de vücudumuzun organlarından alınan özelleşmiş yetişkin hücrelerinin de aynı fonksiyonu icra edebileceğine dair yapılan çalışmalar olumlu sonuç verir ve bunların tedavi amaçlı kullanımı mümkün hale gelirse, bu takdirde insan olma potansiyeli taşıyan kök hücrelerin yedek parça gibi kullanımı söz konusu olmayacaktır. Dolayısı ile tıp dünyasının bağımsız bir canlı olma potansiyeli kalmamış, özelleşmiş yetişkin kök hücrelerinin tedavi amaçlı kullanımı üzerinde yoğunlaşmaları gerekmektedir. Bunun ise, dînî ve ahlâkî açıdan organ naklinden bir farkı olmayacaktır.

Ancak, **özelleşmiş yetişkin hücrelerinden embriyonik kök hücrenin özelliklerini taşıyan kök hücre elde edilememesi durumunda ve başka tedavi imkanının bulunmaması halinde, ticari ve her türlü kötü amaçlı kullanımı engelleyici tedbirleri almak kaydıyla tüp bebekten arta kalan blastocistler tedavi amaçlı olarak kullanılabilir.**

(<http://www2.diyaret.gov.tr/dinisleriyuksekkurulu/Sayfalar/Tupbebek1023-5894.aspx>)

Peki! Blastocist ne demektir?

Blastocist, tüp bebek ortamında döllenmiş 6 günlük cenin.

Başka bir deyimle 6 günlük bebek. 6 günlük bebek ile 6 aylık veyahutta 1 yaşındaki bebek arasında ne fark var? 6 günlük olmadan 1 yaşına giren bir bebek tanıyor musunuz?

"Cenin, anne rahmine yapıştıktan sonra insan sayılır" şeklinde düşünen biri ile "cenine, 40 ile 120 gün arasında ruh üflendiğinde insan muamelesi görür" şeklinde düşünen arasında bir fark var mıdır?

Özetle ifade etmek gerekirse, Din İşleri Yüksek Kurulu kök hücrelerin tedavi ve bilimsel araştırmalarda kullanılabileceğini söylemektedir.

İçinde bir mantık kurgusu varmış gibi görünmesine rağmen Din İşleri Yüksek Kurulu'nun yukarıdaki yaklaşımı, art niyetli ve fırsatçı çevreler için son derece tehlikeli bir kapı aralayabilir.

Bazı okurlarımızın: "Ne oluyor?" "Bu da ne demek?" dediklerini duyar gibi oluyorum.

Gelin! Ne demek istediğimizi başka bir örnekle anlatalım.

Böylelikle konu daha iyi anlaşılacak:

Din İşleri Yüksek Kurulu bu fetvanın arkasından şunu söylese bu mantıksal kurgu bozulmaz:

"Eğer açlıktan dolayı ölüm tehlikesi ile karşı karşıya gelerseniz çocuğunuzu yiyebilirsiniz"

Tabii ki Din İşleri Yüksek Kurulu böyle bir şey söylemiyor ve söylemez de.

Ancak Kurulun fetvasını okursanız böyle bir anlam çıkarmanız içten bile değil.

İşte tehlikeli olan zaten bu.

Bir de organ nakli ile embriyonik kök hücre kullanımını karıştırmamamız gerekmektedir. Zira organ nakli, yaşayan bir insanda birden fazla olan böbrek gibi organların kendi rızası ile alınması veyahutta vefat eden birinin bağışlamış olması halinde organlarının alınması sonucu gerçekleşmektedir.

Halbuki burada 6 günlük bir bebeğin yaşlı bir insanın biraz daha fazla yaşaması veya bir bayanın daha genç ve güzel görünmesi için feda edilmesi/itlaf edilmesi söz konusudur.

2. TÜP BEBEK

Bugüne kadar hemen hemen dünyadaki bütün İslam alimleri, normal yoldan çocuk sahibi olamayan eşlerin, kocanın spermi ile karısının yumurtasının dışarıda döllenerek kadının rahmine yerleştirilmesi; ya da kocanın sperminin mikro-enjeksiyon yöntemiyle hanımının rahmine ulaştırılarak çocuk sahibi olmalarının caiz olacağını söylemektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun fetvası da bu yöndedir.

Şimdi 05/01/2002 tarihli Din İşleri Yüksek Kurulu Tüp Bebek fetvasına kısaca bir bakalım:

“Kadın veya erkekteki bir kusur sebebiyle, tabîî ilişkiyle gebeliğin gerçekleşmesi mümkün olmadığı takdirde; Döllendirilecek yumurta ve sperm, her ikisinin de nikahlı eşlere ait olması, yani bunlardan herhangi biri yabancıya ait olmaması; Dölllenmiş olan yumurta, başka bir kadının rahminde değil, kendi rahminde (yumurtanın sahibi olan eşin rahminde) gelişmesi; Bu işlemin, gerek anne-babanın; gerek doğacak çocuğun maddî, ruhî ve aklî sağlığı üzerinde olumsuz bir etkisinin olmayacağı tıbben sabit olması; şartıyla, normal yoldan gebe kalması ve anne olması mümkün olmayan evli hanımların, çeşitli tıbbi yollarla gebeliklerinin sağlanmasında, İslâmî hükümler açısından bir sakınca görülmemektedir. Başka kadının yumurtası veya kocası dışında yabancı bir erkekten alınan sperm ile bir kadının gebeliğinin sağlanmasının ise insanlık duygularını rencide etmesi ve zina unsurlarını taşıması sebebiyle caiz değildir.”

Kısaca söylemek gerekirse, tüp bebek uygulaması belirlenen bu standartların dışına çıktığı ve araya yabancı unsur sokulduğu; yani sperm, yumurta ve rahimden biri karı-koca dışında başka bir şahsa ait olduğu takdirde caiz görülmemektedir. **Zira meşru bir çocuğun, gerek sperm ve yumurta, gerekse rahim bakımından nikahlı karı-kocaya ait olmasında İslam dininin genel prensipleri bakımından zaruret vardır.**

Bilindiği gibi, 6 günlük bebeğe blastocist denmektedir. Tüp bebek yönteminde birden fazla blastocist üretilmesi ve bunlardan bir kısmının ana rahmine konması ve diğer blastocistlerin itlaf/yok edilmesi, bilimsel araştırmalarda ve bazı hastalıkların tedavisinde kullanılması tüp bebek konusunu dini açıdan yeniden tartışılır hale getirmiştir.

Bir günlükte olsa, bir aylıkta olsa, bir yaşında da olsa bebek bir insandır. Çünkü, sperm ve yumurtanın döllenmesinden itibaren, bir gün içinde oluşan zigotu insan olarak kabul eden bilim adamları bulunmaktadır. Buna göre insana ilk anından itibaren bir birey olarak saygı duyulmalı, hukuki hakları tanınmalı ve ihlal edilmemelidir.

Bu sakıncayı giderebilmek için, tüp bebek uygulamasında eğer mümkünse ihtiyaçtan fazla yumurta döllenmemeli ve bunlar ilmî-teknolojik imkanlarla korunmalı, sadece ihtiyaç duyulan yumurtaların döllenmesiyle yetinmelidir. Aksi takdirde fazla aşılınmış yumurtaların itlaf / imha edilmesi dini yönden sakıncalı olacaktır.

Yanısıra fazla aşılınmış yumurtaların bilimsel araştırmalarda ve bazı hastalıkların tedavisinde veyahutta kozmetik sektöründe kullanılması da sakıncalıdır.

Peki! Özellikle tüp bebek uygulamalarından elde edilen embriyonik kök hücreler gerçekten yukarıda söz edilen alanlarda kullanılıyor mu?

Bu konu ile ilgili uzmanlarla konuştuğunuzda bu konuyu size zaten anlatırlar. Bunun çok fazla öneminin olmadığından bahsederler. 6 günlük bu ceninin üzerinde yapılan her türlü tasarrufun yapılabileceğini düşünürler. Tabii ki bu düşüncenin oluşmasına biraz da diyanet ve ilahiyat camiasının katkısının olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bunlara göre ceninin insan sayılması için

bazı aşamalardan geçmesi gerekmektedir.

Peki! Bu aşamalar nelerdir?

Birincisine göre, ceninin ana rahmine tutunması ile birlikte çocuğun biyolojik serüveni başlamaktadır.

İkincisine göre, cenine ruh üflenmesi cenin için çok önemlidir. Takriben 40 ile 120 gün arasında "cenine ruh üflenmektedir." İşte bu ruh üflemeyle birlikte bu cenin bir insana dönüşmektedir.

Allah Teala Bakara Suresi 195. ayette **insan yaşamının korunması/ canın korunması** hakkında şöyle buyurmaktadır: "Kendinizi ellerinizle tehlikeye atmayın!"

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki: Bu konu ile ilgili olarak başta İslam dini olmak üzere birçok din titizlik göstermektedir. Bazı din ve mezhepler de bu konuda tavizsiz davranmaktadır.

Örneğin, Katolik kilisesi, "**tüp bebek uygulamaları esnasında elde edilen kök hücrelerin itlafını**" kesinlikle reddetmektedir.

3. YUMURTA/ SPERM DONDURULMASI VE BAĞIŞI

Çok fazla tartışılan diğer bir konu ise; yumurta/ sperm dondurulması ve bağışı konusudur.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun fetvasına göre, yumurtaları alınıp dondurularak saklanan kadınların ileride iyileşmeleri durumunda bunlar yine kendilerine verilecekse bu durum dini açıdan bir sakınca teşkil etmez.

Ancak bu yumurtaların başka kadınlara nakledilmesi caiz değildir. Çünkü yumurta, kromozomlar sayesinde annenin bir takım kişisel özelliklerini/genetik şifresini taşır. Yumurta hücresi bir kadından diğerine aktarıldığında, bütün özellikleri sahip olduğu miras hakkıyla birlikte aktarılmış olmaktadır. Böylece bu nakil işlemi potansiyel olarak ileride ortaya çıkabilecek dînî, hukuki, sosyal ve psikolojik vb. bir çok problemi de beraberinde getirecektir. Bu nedenle aşılanmış yumurtaların bir başka kadında kullanılması caiz değildir.

Sperm konusuna gelince, bankaya konan sperm, erkeğin ileride kendi nikahlı eşinin rahmine, tüp bebek yöntemiyle yerleştirilip gebe kalmasını sağlamak amacıyla verilecekse bu uygulama zaruret durumlarında caizdir.

Ancak böyle yapılmayıp, bankada toplanan sperm, daha sonra talepte bulunacak olan diğer kadınlara verilecekse caiz değildir. Çünkü bu işlem, zinanın yasaklanış gerekçelerinden birisi olan çocuğun nesebinin sahil olmaması, neseb karışıklığı sonucunu doğuracaktır. Onun için sperm verenin de talip olup alanın da ortak sorumluluğu vardır. Aralarında nikah bağı olmadığı için yaptıkları iş günahdır.

Kısaca sperm bankasına sperm vermek, sperm almak -nikahlı eşler arasındaki alış-veriş hariç- haram olmanın yanısıra, sosyal bir felakettir.

Çünkü bütün ilahi dinlerin ortak beş hedefinden birisi neslin korunmasıdır. Zinanın haram kılınmasının en önemli nedenlerinden biri de budur. Bu uygulama nesillerin dejenere olmasına, nesebi belli olmayan çocukların dünyaya gelmesine, sperm yoluyla stratejik amaçlı olarak birçok hastalıkların aktarılabilme olasılığına vb. birçok sosyal problemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vereceği için caiz değildir. Ancak çeşitli tıbbî nedenlerden dolayı kişinin kendi spermi alınıp dondurularak daha sonra kendi nikahlı eşine verilirse bu uygulama caiz olur.

4. CİNSİYET TAYİNİ:

Dini açıdan değerlendirilmesi gereken diğer bir konu da “cinsiyet tayini”dir. **Doğacak çocukların cinsiyetinin belirlenmesi şimdiden öngörölmeyecek başka demografik ve ekolojik sorunlar ortaya çıkarabileceği cinsiyetlerin dağılımı konusunda var olan dengenin bozulmasına yol açabileceğinden, herhangi bir zorunluluk olmadıkça yapılması dinen uygun değildir. Nitekim**

Asya ve Doğu ülkelerinde aileler, genelde erkek çocuk istemektedirler. Bizim toplumumuzda da durum farklı değildir. Bu da dünyadaki dengenin erkek çocuğun lehine bozulabileceğini göstermektedir.

Bu ise, sünnetullahı aykırıdır. Zira Kur'ân'da, “Göklerin ve yerin mülkü (hükümleri) Allah'ındır. O, dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocukları, dilediğine erkek çocukları verir. Yahut o çocukları erkekler, dişiler olmak üzere çift verir, dilediği kimseyi de kısır yapar. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla bilendir, hakkıyla gücü yetendir”

(
Şûrâ 42/49-50
) buyrulmuş insanların erkek veya kız olmasının Allah tarafından belirlendiği ifade edilmiştir.

Bilindiği gibi yakın geçmişte Çin'de ailelere tek çocuk yapma zorunluluğu getirilmiştir. Aileler eğer tek çocuğumuz olacaksa bu erkek olsun diye düşünmüşler. Bunun üzerine cinsiyet belirleme tekniklerinden yararlanmışlar. Bu çalışmalar sonunda insan neslinin sona ermesi başta olmak üzere bir takım tehlikeler ortaya çıktığı için bu uygulamalardan vazgeçilmiştir. Pek çok uluslararası temel metinde, örneğin Avrupa Konseyinin Biyoetik Komisyonunun raporlarında ve yakın geçmişte Kahire'de 238 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı toplantısının sonuç metninde de konu ele alınmış ve Hekim olmayanlar tarafından gerçekleştirilen cinsiyet seçimi uygulamaları uygun görülmemiş ve buna karşı önlem alınması gerektiği dile getirilmiştir.

Bu itibarla tıbbi bir zorunluluk bulunmadıkça cinsiyet tayinine gidilmesi dinen uygun değildir.

5. HAMİLELİĞİN SONLANDIRILMASI / KÜRTAJ

Kürtaj konusuna gelince, henüz dört aylık olmayan gebeliğe son verilebileceği görüşünde olan bazı fakihler varsa da, gebelik gerçekleşikten sonra, dört aylık süre içinde de olsa, bir zaruret olmaksızın rahimdeki nutfe ve ceninin gerek ilaç, gerekse diğer etki ve işlemlerle düşürülmesi veya aldırılması (kürtaj) İslam bilginlerinin büyük çoğunluğu tarafından caiz görülmemiştir.

Dört aylıktan sonra ise, annenin hayatının kurtarılması dışında bir sebeple gebeliğe son vermenin (kürtajın) haram ve cinayet hükmünde olduğunda İslam müctehit ve fakihleri ittifak etmişlerdir.

Necip Fazıl tarafından yazıldı.

Çarşamba, 14 Ocak 2015 01:30 - Son Güncelleme Perşembe, 14 Nisan 2022 12:13

Sonuç olarak denilebilir ki, gebeliği önleyici tedbirlere başvurarak doğumu kontrol altında bulundurmak, istenmeyen durumlarda gebeliğe engel olmak caiz ve mümkündür. Ancak, gebelikten sonra, annenin hayatî tehlikesi gibi haklı, kesin ve meşru bir zaruret olmaksızın, düşürmek veya aldırma (kürtaj) yolu ile bir canlının hayatına son verilmesi caiz değildir.

Gebeliği önleyici tedbirlere başvurarak doğumu kontrol altında bulundurmak, istenmeyen durumlarda gebeliğe engel olmak caiz ve mümkündür. Ancak, gebelikten sonra, haklı, kesin ve meşru bir zaruret olmaksızın, düşürmek veya aldırma (kürtaj) yolu ile bir canlının hayatına son verilmesi caiz değildir.

Not: Bu yazı makale, köşe yazısı vs. gibi akademik bir yazı değildir. Sadece ders notu olarak kullanılmaktadır..